

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ФИНАНСИТЕ

Изх. № УК-3

София, 04.04 2011 г.

УКАЗАНИЕ

относно прилагането на Закона за ограничаване на плащанията в брой

Настоящото указание се издава на основание чл. 10, ал. 6 от Закона за Националната агенция за приходите.

Целта на това указание е да внесе допълнителна яснота за единното прилагане на Закона за ограничаване на плащанията в брой (ЗОПБ) от органите на Националната агенция за приходите.

I. Териториален обхват

Законът за ограничаване на плащанията в брой (ЗОПБ) се отнася **единствено за извършване на плащания на територията на страната**. Плащания, които не се извършват на територията на страната, независимо от това кой ги извършва, не попадат в териториалния обхват на закона. В тази връзка следва да се има предвид, че правилата, свързани с контрола по извършване на парични преводи от/към чужбина, вноса и износа от местни и чуждестранни лица на валута и други ценности са регламентирани във Валутния закон и съответните подзаконовни нормативни актове по неговото прилагане.

II. Действие на закона във времето

Законът за ограничаване на плащанията в брой (Обн. ДВ. бр.16 от 22 Февруари 2011г.) влиза в сила три дни след обнародването му. С разпоредбата на § 2 от ПЗР на ЗОПБ е указано, че законът се прилага и за плащания по чл. 3, незавършени към деня на влизането му в сила.

III. Материален обхват на ЗОПБ

Ограниченията, предвидени в Закона за ограничаване плащанията в брой се отнасят за всички плащания между физически лица, между юридически лица (и приравнените им в данъчното законодателство лица) и между физически и юридически лица (и приравнените им в данъчното законодателство лица).

С оглед на това ограниченията на закона се отнасят както за гражданския, така и за търговския оборот.

1. Изключения от приложното поле на ЗОПБ

С разпоредбата на чл. 2 от ЗОПБ изрично се изключват от материалния обхват на закона определени операции. Изключенията, предвидени в закона са изрично определени и

касят само изброените видове плащания и категории лица и в този смисъл е недопустимо разширяването на обхвата им чрез разширително тълкуване или прилагане по аналогия на текстове от данъчното или осигурителното законодателство. ЗОПБ регламентира ограничаването на всички плащания в гражданския и стопански оборот на страната, поради което вида на сделките, договорите или операциите по принцип не е от значение по отношение обхвата на закона, като правнорелевантен е единствено размерът на предвиденото, определяемото или извършено плащане.

Важно е да се има предвид, че в случаите, когато в друг закон е разрешено плащане в брой на суми, в размер, различен от предвидения в ЗОПБ при конкретно определени плащания, следва да се прилага разпоредбата на специалния закон.

Исключенията от приложното поле на ЗОПБ могат да бъдат най-общо разграничени в следните категории:

1.1. Исключения по чл. 2, т. 1 и 2

По същество в разпоредбата на т.1 се визират операции, които се извършват чрез доставчици на платежни услуги по смисъла на ЗПУПС (банки, дружества за електронни пари и платежни институции, Европейска централна банка, националните централни банки на държавите-членки), които по съществото си не представляват плащания по договор за доставка на стоки или услуги и които се изразяват в управление на собствени парични средства на юридически и физически лица. Такива са например случаите, при които едно физическо лице, което има влог в банка, внася определена сума по него, или изтегля сума от срочен депозит и открива нов такъв на свое име. В случаите, когато едно лице внася парична сума по чужда банкова сметка извън изрично посочените в чл. 2 от ЗОПБ изключения, тази операция винаги попада в приложното поле на закона, освен ако не представлява плащане в изпълнение на парично задължение по сделка.

Разпоредбата на чл. 2, т.2 изключва от приложното поле на закона внасяне/теглени на парични средства по/от сметки на съпрузи и роднини по права линия или недееспособни или ограничено дееспособни лица.

Трябва да се отбележи, че плащането чрез чекове, както и договорите, при които вместо плащане се дава нещо друго (т.нар.даване вместо изпълнение – *datio in solutum*), не подлежат на регулиране за целите на закона, доколкото в тези случаи не е налице парично плащане в брой.

Връщането на платена сума, в случаите на разваляне на съглашение или намаляване на цената обаче представлява плащане между двете страни по сделката и попада в обхвата на закона.

1.2. Исключения по чл. 2, т. 3 – 5

Въпросните операции са строго регламентирани в законодателството и могат да бъдат проследени, тъй като оставят документална следа при доставчиците на платежни услуги и обменните бюра, които по силата на националното законодателство спазват строги правила по отношение отчитането на извършваните от тях операции и подлежат от засилен контрол от различни контролни и регулаторни органи.

1.3 Изключение по чл. 2, т.6

Законодателят е регламентирал като изключение и плащанията на трудови възнаграждения между работодател и работник, за положен труд по съществуващо между тях трудово правоотношение /глава Дванадесета на Кодекса на труда/.

Следва да се има предвид, че разпоредбата се отнася *единствено за трудово възнаграждение*, но не и за *други плащания във връзка с трудовото правоотношение* /например – обезщетения, изплащани на работника или служителя, които се изчисляват на база на получаваното от него брутно трудово възнаграждение/.

Това изключение от приложното поле на закона не се отнася за всякакви други възнаграждения и други плащания по договори, чиято нормативна база е извън разпоредбите на Кодекса на труда.

Такива например са възнагражденията: по договори за управление и контрол на търговски дружества, както и от членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграждение в кооперацията; на синдиците и ликвидаторите; лицата, регистрирани като упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност; лицата, упражняващи дейност като еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества и физическите лица - членове на неперсонифицирани дружества; регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители; на лицата, които полагат труд без трудово правоотношение; на лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник и т.н. В тези случаи следва да се има предвид посоченото в точка 3.4.от настоящото изложение).

2. Съгласно закона, плащанията на суми над определения в разпоредбата на чл. 3 размер задължително се извършват чрез превод или внасяне **по платежна сметка**. Тези плащания могат да се извършват не само чрез банки, но и чрез други доставчици на платежни услуги по платежна сметка. Платежните институции могат да предоставят платежните услуги, регламентирани в чл. 4 от Закона за платежните услуги и платежните системи (ЗПУПС)

Следва да се отбележи, че в случаите на парично доплащане по договори за замяна на стоки, само размерът на доплащането, а не стойността на насрещните престации, се регулира в съответствие с разпоредбите на чл.3 от закона.

2.1 Платежна сметка

Понятието платежна сметка, използвано в ЗОПБ, е дефинирано в § 1, т.18 от Допълнителните разпоредби на Закона за платежните услуги и платежните системи (ЗПУПС) като сметка, водена на името на един или повече ползватели на платежна услуга, която се използва за изпълнение на платежни операции.

2.2 Доставчици на платежни услуги:

В чл. 3, ал. 1, т.1-4 от ЗПУПС (**в сила от 30.04.2011 г.**) са уредени четирите категории на доставчици на платежни услуги, които се подчиняват на единна правна рамка по отношение изискванията към дейността им и предоставяните от тях платежни услуги, а именно:

- ⇒ банки по смисъла на Закона за кредитните институции (ЗКИ),
- ⇒ дружества за електронни пари по смисъла на ЗПУПС,
- ⇒ платежни институции по смисъла на ЗПУПС,
- ⇒ Европейската централна банка и националните централни банки,

Така изброените доставчици на платежни услуги могат да предоставят всички платежни услуги, упоменати в чл. 4 от ЗПУПС. Платежните институции по смисъла на ЗПУПС могат да извършват само платежните услуги, за които са лицензирани. Публичен регистър на лицензираните платежни институции е публикуван на официалната интернет страница на БНБ (www.bnb.bg), раздел „Платежна система”, подраздел „Платежен надзор. Платежните услуги по чл. 4 от ЗПУПС, са както следва:

⇒ услуги, свързани с внасянето на пари в наличност по платежна сметка, както и свързаните с това операции по обслужване на платежна сметка;

⇒ услуги, свързани с теглене на пари в наличност от платежна сметка, както и свързаните с това операции по обслужване на платежна сметка;

⇒ изпълнение на платежни операции, включително прехвърляне на средства по платежна сметка на ползвателя при доставчика на платежни услуги или при друг доставчик на платежни услуги:

а) изпълнение на директни дебити, включително еднократни директни дебити;

б) изпълнение на платежни операции чрез платежни карти или други подобни инструменти;

в) изпълнение на кредитни преводи, включително нареждания за периодични преводи;

⇒ изпълнение на платежни операции, когато средствата са част от отпуснат на ползвателя на платежни услуги кредит:

а) изпълнение на директни дебити, включително еднократни директни дебити;

б) изпълнение на платежни операции чрез платежни карти или други подобни инструменти;

в) изпълнение на кредитни преводи, включително нареждания за периодични преводи;

⇒ издаване на платежни инструменти и/или приемане на плащания с платежни инструменти;

⇒ изпълнение на налични парични преводи;

⇒ изпълнение на платежни операции, при които съгласието на платеца за изпълнение на платежната операция е дадено посредством телекомуникационно, цифрово или информационно устройство и плащането е извършено към оператора на телекомуникационна или информационна система или мрежа, който действа само като посредник между ползвателя на платежната услуга и доставчика на стоките или услугите.

В допълнение следва да се има предвид, че съгласно чл. 6, ал. 3, т. 9 от Наредба № 3 от 16 юли 2009 г. на БНБ за условията и реда за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти, банките могат да откриват на клиентите и други видове сметки, освен посочените в т. 1–8, които се обслужват при определени с договор условия. Извършването на плащания (независимо от размера на плащанията) чрез такива специални сметки също следва да се счита за допустимо съгласно ЗОПБ.

3. Размер на плащанията, които задължително се извършват чрез превод или внасяне по платежна сметка:

3.1. За да попадне в приложното поле на закона, плащането трябва да се отнася за сума от 15 000 или повече лева. Същото се отнася и за плащания във валута, когато левовата им равностойност е равна или надвишава 15 000 лв. Следва да се има предвид, че стойностният праг от 15 000 лв. се отнася както за всяко самостоятелно плащане (тоест паричен поток), така и за всички плащания по договор, по който общият размер на паричната престация (общият размер на определеното, съответно - дължимото парично задължение по договора) е равен или надхвърля 15 000 лв.

3.2. В приложното поле на закона попадат и плащанията на суми на стойност под 15 000 лв., когато представляват част от парична престация (плащане) по договор, чиято обща стойност надхвърля 15 000 лв. Това се отнася за случаите, при които **общата стойност на паричното задължение на една от страните по договора е изрично упомената или предварително определена (или определяема) в договора.**

3.3. Както беше посочено по-горе, законът се прилага и по отношение на плащанията, които се извършват след влизането му в сила и които произтичат от задължения, възникнали преди влизането му в сила (§ 2 от ПЗР на ЗОПБ).

Това означава, че всяко плащане на стойност равна или по-голяма от 15 000 лв., което се извършва след влизането в сила на закона, но произтича от задължения, възникнали преди това (например сключен договор през 2010 г. с падеж на плащане по него след влизането в сила на закона), следва да се извършва чрез превод или внасяне по платежна сметка. Същото се отнася и за плащания на суми под 15 000 лв. след влизането в сила на закона, произтичащи от задължения на стойност над 15 000 лв., договорени преди влизането в сила на закона (например: плащане в размер на 1 000 лв. след влизането в сила на закона във връзка с договор на обща стойност 20 000 лв., сключен преди влизането в сила на закона).

3.4. По отношение на договорите с периодично, поетапно или непрекъснато изпълнение, в които **не е** изрично упомената или предварително определена (определяема) общата стойност на дължимата парична престация по договора, всяко едно парично плащане, ако е на стойност 15 000 лв. или над 15 000 лв. следва да се извършва чрез превод или внасяне по платежна сметка.

3.5. Следва да се подчертае, че плащането или паричната престация включва и всички данъци и такси, които платецът е длъжен да изплати във връзка с плащането. Така например, една облагаема с данък върху добавената стойност (ДДС) доставка с данъчна основа от 13 000 лв. и дължим ДДС по нея в размер на 2 600 лв. (или обща дължима сума по доставката 15 600 лв.) също попада в обхвата на закона и всяко едно отделно плащане по доставката е задължително да се извършва чрез превод или внасяне по платежна сметка.

IV. Примери по прилагане на ЗОПБ

1. Ако по договор за покупко-продажба на недвижим имот продажната цена на имота е 20 000 лв. и е предвидено, че същата следва да бъде заплатена до 31.12.2011г., т.е. - след влизане на ЗОПБ в сила по следната схема:

- 3 000 лв. – задатък (капаро)
- 10 000 лв. – първо плащане
- 5 000 лв. – второ плащане
- 2 000 лв. – окончателно плащане,

то и четирите плащания следва да бъдат извършени чрез превод или внасяне по платежна сметка.

Ако същият договор е сключен през 2010 г. и до влизане в сила на закона са направени плащанията на задатъка и първото плащане (съответно - 3 000 лв. и 10 000 лв.), то второто и окончателното плащане (5 000 лв. и 2 000 лв.), направени след влизане в сила на закона, ще попаднат в обхвата му и следва да бъдат извършени чрез превод или внасяне по платежна сметка.

2. В случай на сключен едногодишен договор за наем например (договор с непрекъснато изпълнение), ако в договора стойността на наема е определена на месечна база и е в размер 1 500 лв. на месец, то всяко едно от плащанията по 1 500 лв. ще попада в обхвата на закона, тъй като общата стойност на едногодишния договор за наем (дори да бъде прекратен преждевременно) ще възлиза на 18 000 лв., т.е. над прага от 15 000 лв. Същото ще се отнася и за сключен едногодишен договор за наем, в който стойността на наема е определена на годишна база и е в размер на 18 000 лв. (за годината), то всяко едно от плащанията (независимо дали ще е едно, две, три, четири и т.н.) ще попада в обхвата на закона (независимо дали договорът е прекратен преждевременно, т.е. преди изтичането на

едногодишния му срок) и следва да се извършва чрез превод или внасяне по платежна сметка.

3. Друг типичен договор с непрекъснато изпълнение е договорът за доставка на електрическа енергия на крайни потребители. В тези договори по правило не е определена обща стойност на договора и размерът на месечното плащане зависи от отчетената консумация на клиента. Месечно плащане по такъв договор следва да бъде извършено чрез превод или внасяне по платежна сметка, само когато размерът на отделното плащане е равен на, или по-висок от 15 000 лв.

4. Договорите за доставка на друга стока също следва да бъдат преценявани по описаното по-горе правило. Така например, ако фирма X (магазин) има договор за доставка на млечни произведения с фирма Y (търговец на едро) и в договора е определено количеството и/или стойността на общата доставка (млечни произведения на стойност 50 000 лв.), то плащанията по този договор ще попадат в обхвата на закона, независимо от размера на всяко едно отделно плащане. Ако същият този договор (в писмена или устна форма) е рамков и в него не е определено общото количество, респективно стойност, то отделните доставки и плащанията по тях ще се разглеждат самостоятелно, т.е. когато отделната доставка е равна или превишава 15 000 лв., плащането следва да бъде извършено чрез превод или внасяне по платежна сметка. Но ако дължимото общо плащане по един договор е на стойност, равна или по-висока от 15 000 лв., във всички случаи, плащанията по този договор следва да се извършват само чрез превод или по платежна сметка.

5. Ако по договор за изкупуване на продукция (например земеделска) е поето задължение за изкупуване на такава на посочена стойност, равна или по-висока от 15 000 лв., то за всяко плащане (независимо от размера му) след влизане в сила на закона, ще се прилагат разпоредбите, задължаващи купувачата фирма да извърши плащането чрез превод или внасяне по платежна сметка. Отново, ако не съществува договореност по отношение общия обем на доставката, то плащането по всяко отделно изкупено количество продукция се преценява самостоятелно.

6. Изплащането на дивидент за сума, равна или надхвърляща 15 000 лв. също попада в ограниченията на ЗОПБ и следва да извършва чрез превод или внасяне по платежна сметка.

В случая приложение намира чл. 3, ал. 1, т. 1 от закона. В тази връзка, ако размерът на изплатения дивидент въз основа на решение на общото събрание на съдружниците е равен на или надхвърля 15 000 лв., то за същия възниква задължение да се извърши чрез превод или внасяне по платежна сметка. В друг случай, когато на съдружник е изплатен дивидент три пъти в годината (на обща стойност 30 000 лв.), съгласно три различни протокол-решения на съдружниците и в случай, че сумата на всяко едно от плащанията (предвидена в съответното решение на общото събрание) е в размер 10 000 лв. (т.е. под прага от 15 000 лв.), то всяко едно от плащанията на дивидент **не** би следвало да се разглежда като част от обща парична престация, тъй като всяко едно от плащанията се основава на отделно решение на общото събрание на съдружниците.

V. Реализиране на административнонаказателна отговорност по ЗОПБ

Тъй като ЗОПБ предвижда значителни по размер санкции при извършване на нарушенията по чл. 3 от закона, органите по приходите следва при установяване на посочените в чл. 5 от ЗОПБ нарушения, в АУАН да опишат детайлно и подробно фактичката обстановка, с оглед предотвратяване бъдещата отмяна на издадените наказателни постановления.

1. Лица, които търпят административни санкции

Административнонаказателните разпоредби на ЗОПБ допускат да бъде съставен АУАН при плащане в брой в нарушение на разпоредбата на чл. 3, а именно: 1.1. на извършилото нарушение лице – платец на сумата, например – лице, което е изплатило на заемополучателя по договор за заем сума в брой, равна на или надвишаваща 15 000 лева, както и на лице 1.2., което е допуснало да бъде извършено нарушението – това е лицето, което с действие или бездействие е допуснало извършването на плащане на сума в брой, равна на или надвишаваща 15 000 лева.

Така, ако две лица са сключили договор за заем за сума, равна на или надвишаваща 15 000 лева и органът по приходите установи, че няма платежни документи, които да установят, че сумата е била изплатена по указания в ЗОПБ ред, той съставя два АУАН:

- на лицето - платец, изплатило сума в брой, равна на или надвишаваща 15 000 лева на заемополучателя ;

- както и на лице, което е допуснало да бъде извършено плащане на сума в брой, равна на или надвишаваща 15 000 лева.

Необходимо е да се подчертае, че страната по договора, която получава плащането не може да се третира като допустител, по смисъла на разпоредбите на НК, респ. за целите на налагането на административни санкции по реда на ЗОПБ.

2. Общ размер на направеното плащане – това е размерът на конкретно плащане или частта от парична престация по договор, чиято стойност е равна или надвишава 15 000 лева.

Въпреки, че с § 2 от ПЗР на ЗОПБ е указано, че законът се прилага и за плащания по чл. 3, незавършени към деня на влизането му в сила, следва на органите на НАП да се обърне особено внимание, че при констатиране на нарушения и съставяне на АУАН, е недопустимо в него като размер на направеното плащане да бъде изписана общата стойност по договора, а не конкретното плащане.

**ЗАМЕСТНИК МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ
И МИНИСТЪР НА ФИНАНСИТЕ**

/Симеон Дянков/

В. Горанов
ЗМФ-342/31.03.2011